

היארציית היחידי בתנ"ך: איך אהרן הכהן יציל ממלחמת אחים?

אהרן נאבק לאחד את ישראל. הוא לא וויתר על אף יהודי. אהרן לא התרשם משנאה בין אדם לחברו ולא נבהל מכפירה בין אדם למקום. אהרן סבר שדעות אינן מגדירות אדם ודעות פסולות אינן אדם פסול. אהרן סבר שהאדם גדול יותר מהדעות וההתנהגויות שלו ואהב את מי שכולם התרחקו ממנו.

ב"ה | פרשת מטות-מסעי | תשפ"ו

אהרן נאבק לאחד את ישראל. הוא לא וויתר על אף יהודי. אהרן לא התרשם משנאה בין אדם לחברו ולא נבהל מכפירה בין אדם למקום. אהרן סבר שדעות אינן מגדירות אדם ודעות פסולות אינן אדם פסול. אהרן סבר שהאדם גדול יותר מהדעות וההתנהגויות שלו ואהב את מי שכולם התרחקו ממנו.

המסר הזה קריטי בימינו: פעם דעה הייתה רק דעה והחברויות חצו גישות ואידיאולוגיות. היום העמדנו את הדעות בראש סדר היום. הפילוג הפנימי עומד לקרוע את החבל המחבר בינינו והדיון הוא קריטי להציל ברגע האחרון ממלחמת אחים.

ניכנס לפרשתנו: הפרשה השנייה שנקרא בשבת זו, "מסעי", עוסקת כשמה בסיכום תקופת המסעות במדבר. התורה מונה את 42 התחנות בהם חנו ישראל ומזכירה רק את שמות המקומות בהם חנו, ללא התייחסות לאף אחד מהאירועים שקרו שם. התורה אינה מזכירה אפילו מה אירע בהר סיני.

1. **במדבר לג:** ויסעו בני ישראל מרעמסס ויחנו בסכת: ויס-
עו מסכת ויחנו באתם אשר בקצה המדבר... ויסעו מים סוף
ויחנו במדבר סיני:

הרמב"ם מסביר שאותנו מעניינים רק המקומות בהם חנו ולא האירועים שאירעו בהם. שכן מטרת הסיכום היא להנציח את צורת החיים המופלאה בה חיו בעומק המדבר. יחלפו השנים והאנשים הריאליים יתקשו להאמין בסיפור נסי, לפיו מיליוני בני אדם חיו 40

פרשת "מסעי" מזמנת חידה שמחייבת פתרון: היארציית של אהרן הכהן. אהרן זכה להיות האדם היחידי בכל התנ"ך שהספר מציין את יום הפטירה שלו.

התנ"ך אינו מציין ימי פטירה של אף אחד מגדולי האנושות - לא אדם ולא נח, לא אברהם ולא שרה, לא יוסף ולא דוד, לא משה ולא ציפורה. חז"ל עשו חשבונות שונים כדי לגלות את ימי הפטירה של רועי ישראל כמו משה ודוד, אבל התנ"ך עצמו אינו מתייחס לכך, מלבד חריגה אחת: פטירת אהרן.

החריגה הופכת להיות יותר מעניינת, כששמים לב למקום בו בוחרת התורה לציין את מועד מיתת אהרן. בעוד שפטירת אהרן סופרה בהרחבה בפרשת חוקת - בהמשך למות מרים, סיפור מי מריבה וגזירת "יען לא האמנתם בי להקדישני, לכן לא תביאו את הקהל אל הארץ אשר נשבעתי" - ושם התורה אינה מזכירה מתי זה היה (כדרכה), בכל זאת כאן בפרשת מסעי, עוצרת התורה את שטף סיפור המסעות וחוזרת אל פטירת אהרן ומזכירה את היום המדויק בו זה קרה.

ברור שהתורה רוצה להזכיר את יום פטירת אהרן במועדו. בפרשה **שנקראת סמוך ליארצייתו**. כי תכלית הזכרת התאריך אינה עבור אהרן, אלא כמסר מעורר הקשור ל**ראש חודש אב**. כשאנו תקועים בימים הקשים של שיא תקופת החורבן ובין המצרים - המפתח היחיד שיוכל לשלוף אותנו מכאן הוא דמותו האמיצה והמהפכנית של אהרן הכהן.

1 על נדב ואביהוא מסופר שהם מתו בתוך פרשת "ויחיה ביום השמיני", אבל כמדומה שהתורה אינה אומרת מתי התחיל היום הראשון ומתי היה היום השמיני. רק חז"ל לימדו שהכוונה היא לראש חודש ניסן.

משה ובמיתת מרים החודש והיום כי אם במיתת אהרן?

אזכור יארצייט של אדם הוא אינו אירוע סתמי, הוא מעיד על מתן כבוד מיוחד לדמותו, חובת התייחסות עם אישיותו ושאיבת השראה ממנו בבחינת "והחי יתן אל לבו" (ראו סיפור בהערה?).

דברי הימים ב לב: וישכב יחזקיהו עם אבתיו ויקברוהו במִּלְחָה קברי בני דויד וכבודו עשו לו במותו - בכא קמא **טז,ב:** מלמד שהושיבו ישיבה על קברו.

המנהג להושיב ישיבה על קברו הוא כמובא בגמרא שם, בימי השבעה או השלושים. אבל רש"י מוסיף במקום אחר כי כך היה המנהג מדי שנה שנה להתאסף לכבוד הצדיק ביום פטירתו.

יבמות קכא,ב: ההוא עובד כוכבים שאמר לישראל: קצוץ שחת בשבת והטל לכהמותי ואם לא - אהרוג אותך, כמו שהרגתי פלוני בן פלוני, שאמרתי לו לבשל לי בשבת ולא רצה והרגתי. שמעה אשתו של הפלוני שאמר הגוי שהרגו ובאה לפני אביי לשאול האם מותרת להינשא? עיכב אותה אביי 'שלושה רגלים' עד שיתאספו החכמים וידון עמהם - **רש"י: 'תלתא ריגלי'** - בתשובת הגאונים מצא" תי כל אלו רגלים של האמוראים, היינו יום שמת בו גדול קובעים אותו לכבודו ומדי שנה שנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם.

מדוע היארצייט של אהרן מחייב התייחסות עם דמותו, עוד יותר מאשר אצל משה או דוד?³

שנה בלי אספקה סדירה של לחם ומים. לכן יטענו ההיסטוריונים כי העם חי בקצה המדבר קרוב ליישוב וקנו מזון מתגרים.

כיון שכן חוזרת התורה על שמות התחנות בהן חיו, בעומק המדבר הגדול "מקום נחש שרף ועקרב צימאון שאין בו מים", כדי שיהיה ברור שלא הייתה אפשרות לספק כמויות מזון מתגרים ולא היה זה אלא נס מתמשך של ארבעים שנה.

מורה נבוכים ג,ג: אלו הספורים אשר סיפר בתורה שיחשבו רבים שאין תועלת בזכרם... הצורך בו גדול מאד, מפני שכל הנסים אין אמתתם ברורה רק למי שראם, אך לעתיד יהיה זיכרונם סיפור ואפשר שיכזיבם השומע... וכאשר ידע השם יתעלה שאפשר לפקפק באלו המופתים בעתיד ויחש- בו שעמידתם היתה במדבר קרוב מן הישוב שאפשר לאדם לעמוד בו ... מפני זה ... חִזַּק עֲנִינֵי אֱלֹהֵי הַפְּלִאִים בְּבִאּוֹר הַמַּסְעוֹת הָהֵם, שידעו גדול הפלא כישיבת מין האדם במִּלְחָה קומות ההם ארבעים שנה.

רק חריגה אחת בעיצומו של סיכום המקומות התמציתי. כשהתורה מגיעה לחניה ב"הר ההר" היא עוצרת ומפרטת אירוע ספציפי שהתרחש שם:

2. במדבר לה: ויסעו מקדש ויחנו בהר ההר בקצה ארץ אדום: ויעל אהרן הכהן אל הר ההר על פי ה' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים **בחדש החמישי באחד לחדש.**

התמיהה עולה מאליה:

העמק דבר (הנציב מוולוז'ין): לא הודיע הכתוב במיתת

2 מעשה בחסיד של האדמו"ר הזקן שלא זכה לפרי בטן וכל תחנוניו לברכה לא הועילו. פעם הורה לו רבינו לנסוע אל הצדיק רבי שלמה מקרלין ולבקש ברכה. נסע החסיד לקרלין ולהפתעתו לא נקרא אל הקודש. חלפו ימים ושבעות כשהוא מתפלל כיצד מעכבים אותו, אבל חשש לחזור הביתה ללא ברכה. יום אחד נקרא פנימה ורבי שלמה אמר כי יברכו אם יפקיד היום סך 1300 רובל. החסיד נדהם. הסכום עצום ולא ברשותו ובטח שלא היה יכול להפקידו ברגע. הוא ביקש להתייעץ עם רעיותיו ונסע הביתה והיא זירזה אותו להיענות כי למה להם חיים בלא ילדים. כשחזר לקרלין עם הסכמת אשתו, אמר לו הצדיק כי איחר לשוב וכבר אינו יכול להושיעו.

החסיד התרגז ולא הבין מה קורה.

כועס ומאוכזב שב אל רבינו וביקש הסברים. "אגלה לך את סוד הקפידא עליך בשמים. לפני שנים רבות ישבת במסיבת רעים שדיברו סרה במורי, רבי ישכר המגיד מליאזנא, ואתה לא מחית על כבודו. בגמרא אמרו (שבת קיט,ב) שהמבזה תלמיד חכם דינו בנידוי ואם התלמיד חכם נפטר, אין רפואה למכתו ונותר עירי. אולם הרמב"ם הוא יחידי שפוסק (תלמוד תורה ו) כי יש לו רפואה בתשלום ליטרא זהב לצדקה. השולחן ערוך אינו מביא פסק זה ואנו הולכים כפסקי השולחן ערוך, אולם רבי שלמה עיכב אותך עד יום כ' טבת, יום הילולת הרמב"ם בו הוא המרא דאתרא בשמים, כדי לתבוע מהרמב"ם לעמוד לפני כיסא הכבוד ולהכריז פסקו. אמנם התעכבת עם התשלום ליום אחר וכו' כבר אין ההכרעה כהרמב"ם..."

חסידים מוסיפים כי כיון שהמגיד מליאזנא היה רבו של רבינו הזקן, לא היה יכול למחול על כבודו בעצמו ושלחו אל רבי שלמה, שלא היה תלמידו. עוד מסופר שרבי שלמה נפטר אחרי זמן קצר ולא היה יכול היהודי לשוב אליו.

3 **ביאור אפשרי להזכרת פטירת אהרן:** התורה רומזת כי הבכי על אהרן לא נגמר ונמשך אחרי פטירתו. בעוד שאצל משה נאמר: "ויכבו בני ישראל את משה בערבת מואב שלשים יום ויתמו ימי בכי אבל משה", אצל אהרן נאמר: "ויראו כל העדה כי גוע אהרן ויכבו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל" ולא מוזכר תום ימי האבל.

לכאורה הדברים קשורים לדברי האבות דרבי נתן הידועים כי הבכי על משה התרכז בעזרת הגברים, ככתוב "ויכבו בני ישראל", ובהתאם היה מוגבל ותם אחרי שלושים יום כטבעו של עולם, לעומת הבכי על אהרן שהקיף את כל ישראל וגם את עזרת הנשים, ככתוב "כל בית ישראל" ובהתאם גם לא נגמר בתום שלושים יום. שכן אהרן היה "אוהב שלום ורודף שלום", כתובת ציבורית לבעיות של סכסוכים ושלום בית ולכן האבל על מותו לא נגמר. המדרש מוסיף כי אחרי מיטתו של אהרן, צעדו שמונים אלף בחורים שנוולדו מהשלום שהביא אהרן.

עוד עולה השאלה, מדוע מצינת התורה את פטירתו כאן וחורגת באופן בולט מכל שטף המסעות ולא במקומה, בפרשת חוקת?

הכרח לומר ששתי השאלות מיושבות זו בזו: יום פטירת אהרן מצוין כאן, שכן התורה רוצה להזכיר את מות אהרן **במועדו** – **בסמיכות ליארצייט**. שבת מסעי נקראת בסמיכות לר"ח אב – או בשבת מברכים אב או בו ביום או למחרת ראש חודש – והתורה רוצה לעורר השבוע על ההתבוננות באהרן. כך שלא אהרן הוא העיקר, אלא היום והתאריך הם העיקר וזקוקים לקבל השראה ממדותיו הייחודיות⁴.

המפרשים הולכים בכיוונים רבים, כדי לבאר את מהות ההתבוננות במיתת אהרן. השפת אמת מגור כותב הסבר מקורי: התורה רוצה ללמד את גודל התשלום על חסד. היות שאהרן העניק לעולם חסד עצום, הקב"ה גומל אתו באבל עצום בלכתו.

אהרן נלקח בראש חודש אב, בו כולנו אבלים על חורבן בית מקדשנו והכאב על אהרן משתלב עם הכאב בצרות החורבן. הימים שפופים בין כך והלב פנוי לכאוב את לכת אהרן. אבל אילו היה היארצייט בר"ח אדר או בשמחת תורה, איש לא היה מסוגל להתפנות נפשית למחשבות נוגות על אהרן.

בספר "ליקוטי יהודה" שכתב נכד השפת אמת, מביא בשם סבו דוגמה לכך: בספר חסידים מסופר על אדם שהידר במצוות "ניחום אבלים" וכשאדם אחר בקהילה היה אבל, היה פושט את נעליו וחוזר לביתו יחף. גמל לו הקב"ה בכך שנטל את נשמתו בתשעה באב וכך כולם צעדו בלווייתו בנעלי אבלות.

ליקוטי יהודה פרשתנו: אבי זקני השפת אמת ז"ל ביאר: איתא בספר חסידים תל"ד מעשה באדם אחד שכשהיה אדם אחר אבל, היה חוזר לביתו בלא מנעלים, ואותו היום שמת בעצמו היה תשעה באב והלכו הכול יחפים. כן אהרן הכהן שגמל חסד עם כל ישראל, לכן נפטר בר"ח מנחם אב – הימים שכל ישראל מתאבלים, כדי שכל ישראל ישתתפו באבלותו לדורות.

הרעיון מתאים עם העיקרון אותו הזכרנו בעבר: התורה קוראת למעשה חסד בשם "לקיחה" ולא "נתינה". כך נאמר אצל אברהם אבינו: "ואקחה פת לחם וסעדו לבכם", וכך בהקמת המשכן: "ויקחו לי תרומה". שכן **יותר משאדם נותן הוא לוקח**. הוא נותן עשרה או עשרים אחוז מרכושו, אבל הקב"ה מבטיח לו שכר נצחי ושלם.

סיפור מדהים (שמעתי מנכד גיבורת הסיפור, הרב יוסף יצחק גייקובסון): גברת טייבל ליפסקר הייתה אישה דגולה, שעברה כמו בנות הדור שלה, מסכת חיים מורכבת. היא גדלה בצל רדיפות המשטר הקומוניסטי, נאבקה לגדל משפחה בת תשעה ילדים באימת

החושך הקומוניסטי, בהמשך ברחה המשפחה מרוסיה והתגלגלה בין מחנות פליטים באירופה. כשהגיעו לאמריקה, היה קשה להשיג פרנסה ליהודי שומר שבת ואתגרי היום-יום עלו על גדותיהם.

היא חשה עייפות מנטלית וחוסר חשק לחיים. פעם עברה לפני הרבי מליובאוויטש ושאלה כיצד להתמודד עם רוח העצב ששורה עליה? הרבי הורה לה לרקוד בחתונות. בכל ערב מתקיימת חתונה באולם המרכזי בשכונת קראון הייטס בברוקלין והיא תתלבש היטב ותצא לשמח את הכלה. בכל ערב במשך עשרות שנים היא ענדה את תכשיטיה, נכנסה לאולם ופיזזה סביב הכלה. בחלק מהאירועים לא ידעה את שם הכלה, לעתים היה זה חסד ממש: חתונות של משפחות קטנות שלא התקבץ קהל וגברת ליפסקר הייתה מסמך הערב.

בכה שבט תשס"ה, בנה הצעיר, ר' שמואל, הכניס לחופה את בנו הצעיר, נכד הזקונים של הסבתא ליפסקר. דקות לפני החופה, הסבתא בת ה-94, חשה רע ואושפזה בטיפול נמרץ. מצבה הוגדר קריטי וילדיה ונכדיה עזבו את אולם החתונה להתקבץ בבית הרפואה. האחות נדהמה למראה בגדי הפאר של כולם: "מה זה? חתונה?". כך זכתה לעזוב את העולם – כמו שהיא חיה בו.

ג. מכאן נתפתח למהלך שלם ויסודי, שעולה מתוך מסכת רעיונות שכתב הרבי מליובאוויטש. הרעיון מעביר מסר קריטי שהוא מכריע לגורל עמנו בתקופה סוערת ומקוטבת בחיי ישראל.

ימי תחילת אב עתידים להפוך לימי השבר שיפצלו את עמנו לקהילות, עדות ושיטות. אנו נשקע בוויכוחים מרים שיהפכו אותנו לאויבים (ח"ו). התורה מעניקה את העצה איך להציל את עמנו מחורבן חוזר ולהתקדם לגאולה אמיתית.

"בחודש החמישי **באחד** לחודש": אהרן נאבק לשמור על עם ישראל **אחד**. הוא דילג מעל מחסומים וירבויות וחיבק את מי שלא היה ראוי לחיבוק. המשנה אומרת עליו: "אוהב שלום ורודף שלום". "רודף" פירושו מירון מעבר לסביר – וזה הפתרון היחיד בזמננו: בעידן של "שנאת חינו" בו שונאים מעבר לצפוי, הפיתרון היחיד הוא ללכת אל הקוטב הנגדי ולהרבות באהבת חינו – מעבר לראוי.

3. **ליקוטי שיחות יח/2-411:** בפרשת מסעי ניכרת השייכות בין פרשת השבוע לזמן בו קוראים אותה. היא נקראת בשבת מברכים אב, בר"ח עצמו או למחרתו, ובפ"רשה מסופר שמיתת אהרן הייתה 'בחודש החמישי באחד לחודש'. זאת למרות שמיתת אהרן מסופרת באירכות בפ"רשת חוקת, אבל מועד מיתתו מסופר דווקא בפרשתנו ... בכך ישנה הדגשה מיוחדת לקשר בין חורבן הבית למיתת אהרן: מיתת אהרן הייתה בחודש החמישי **באחד** לחודש,

לכן מוזכר היארצייט של אהרן. שכן לא הפסיקו לבכות עליו ונזכרו בו שבעתיים ביום הפטירה מדי שנה. משא"כ אצל גדולי ישראל האחרים שנשכחו אחרי שלושים יום ולא הייתה משמעות יתירה ליארצייט שלהם.

אולם כל זה נוגע **לבני ישראל באותו הדור** שהכירו את אהרן והתאבלו עליו. אבל זו לא סיבה **שהתורה** תנציח את יום פטירת אהרן לדורות, וגם תקבע אותו (שלא במקומו) בפרשת מסעי.

4 הרבי מעיר (ליקוטי שיחות יח/411) כי כאן רואים יותר מכל מקום אחר, את הקשר בין הפרשה לאירועי השבוע. העובדה שהתורה מזוזה את אזכור מיתת אהרן לפרשה זו, מעידה שקריאת הפרשה אמורה להחיות את הזמן ולהאיר את אירועי השבוע. הדברים קשורים לדברי השל"ה הקדוש הידועים, כי כאשר חל מועד במהלך השבוע, הוא רמוז בשבת שקוראים בסמיכות לו.

סמל האחדות, וכך הסיבה לחורבן השני הייתה שנאת חינוך והתיקון הוא 'הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום' - אהבת חינוך.

הרבה מעבר לכך: המדרש אומר כי אהרן לא רק שידך בין בני זוג שהסתכסכו, אלא חיבק את הרשע בין אדם למקום שכולם התרחקו ממנו.

שם: רבי מאיר אומר: מה תלמוד לומר 'ורבים השיב מעון'. כשהיה אהרן מהלך בדרך, פגע בו באדם רשע ונתן לו שלום. למחר ביקש אותו האיש לעבור עבירה. אמר: אוי לי, היאך אשא עיני אחר כך ואראה את אהרן, בושתי הימנו שנתן לי שלום. נמצא אותו האיש מונע עצמו מן העבירה.

פה מדובר כבר על חציית קו הלכתית. שכן נאמר באבות: "הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע". ההתרחקות מן הרשע נדרשת מנשי סוכות: ראשית, מפני כבודו של הקב"ה. החוטא פגע בכבוד ה' ואי אפשר להתייחס אליו כרגיל. אף אחד לא אוהב את מי שפוגע באבא שלו והקב"ה לא שווה פחות. שנית: יש בכך צעד של הגנה על הרואה עצמו. כל דבר שאנו רואים דבק בנו ומשפיע עלינו. אנו לא יכולים להתעלם ממה שראינו והופכים להיות אנשים אחרים. החטא מקרר את האמבטיה והופך את המעשה הרע לאירוע לגיטימי. התגובה של השנאה כלפיו, עוזרת לשרש את המראה ולהתרחק ממנו.

בכל זאת אהרן בחר להעמיק אל מעבר לתפיסה הפשוטה של הדברים ולחבק את הרשע.

הרבי מליובאוויטש ביאורים לפרקי אבות א, יב: 'הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום' - אהרן היה נותן שלום לרשע, בכדי להשיבו מעון והנהגה זו לפנים משורת הדין. ההוראה נאמרה ע"י הלל, שקירב את הנכרי ששמאי דחפו באמת הבניין, לפנים משורת הדין.

אהרן סירב לוותר על הרשע, כי הוא סבר שלא כל מי שמתנהג כרשע - הוא רשע מוחלט. דמותו של האדם מורכבת ממה שהוא אומר ועושה. הוא טועה כי יש בו יצר הרע, והיצר הוא יצרי ורגשי ולכן סוּעַר הרבה יותר לפעולה מאשר הנפש האלוהית. כאשר הנפש הבהמית תאבה למשהו, היא לא עוצרת עד שמשיגה אותו.

אהרן היה עושה דברים לא נורמטיביים בדרך לשלום - הן בין אדם לחבירו והן בין אדם למקום. נתחיל עם בין אדם לחבירו: מדרש אבות דרבי נתן מספר כי אהרן היה משנה את האמת מפני השלום. כאשר היה שומע על שותפים או בני זוג שהסתכסכו, היה הולך אל כל אחד ומספר כיצר השני אבל ושכור על לכתו. הראשון היה שומע על החרטה של שותפו והיה מוחל וסולח ושב אליו.

אבות דרבי נתן יב: שני בני אדם שעשו מריבה, הלך אהרן וישב אצל אחד מהם. אמר לו: בני, ראה חברך מטרף את לבו וקורע את בגדיו, אומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. כך יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו. והולך אהרן ויושב אצל האחר, ואומר בני, ראה חברך מטרף את לבו וקורע את בגדיו, ואומר אוי לי היאך אשא את עיני ואראה את חברי, בושתי הימנו שאני הוא שסרחתי עליו. כך יושב אצלו עד שמסיר קנאה מלבו.

איך אהרן חשב לפתור שנאה בין בני אדם באמצעות סיפורי אגדות? בין בני זוג שרבים, מתפתח זעם ומשטמה עמוקה כלפי הצד השני. השבר במקום היקר ביותר, מעורר פגיעה מהסוג החמור ביותר ומביא לזעם ושנאה שלא יתוארו. איך אהרן היה מרפא את הכל עם סיפורים יפים?

לאהרן הייתה תפיסת אדם בהירה ונחרצת. הוא לא לקח ברצינות מדי מה שאנשים אומרים, אלא בעיקר הקשיב מהם רוצים.

אהרן סבר שאנשים הם לא שונאים, הם **מגנים על עצמם**. כשאדם מרגיש שעולמו מתערער, הוא יוצא למאבק הישרדותי ושם יכול להגיב בצורה מכוערת. הפנטזיה של אהרן היה לגרום לו להבין שההגנה הכי טובה על טובתו היא לחזור ולתת אומן בזולת.

בהערה⁵ הובא סיפור אנושי בו ראיתי זאת בעיני.

5 לפני כמה שנים, בשעות לפנות בוקר של ליל הושענא רבה, סיימתי שיעור באחד מיישובי השומרון. נכנסתי לסוכת בית הכנסת לטעום משהו וניגש אלי אדם ואמר: "הרב שניאור, נשארתי במיוחד ער, כדי לפגוש אותך ולהודות שהצלת את מקום העבודה שלי".

"אני הצלתי את מקום העבודה שלך?" לא זכרתי שנפגשנו אי פעם. הוא הסביר: "אני סמנכ"ל כספים בחברה מוכרת בירושלים, ובדרך לעבודה אני מאזין לשיעורי הנמצאים ברשת. באחד מימי "תשעת הימים" דנת בנושא "שנאת חינוך" ושאלת: מי שונא חינוך? הרי לכל שנאה יש סיבה טובה? ענית עם תפיסה חסידית הגורסת כי ברוב המקרים, השנאה היא בחינם. משום שהצד השני אינו רע כפי שהוא נראה. הוא בסך הכול מתאמץ להגן על עצמו, ובדרך עלול לנקוט אמצעים קשים.

הגעתי למקום העבודה ופתחתי את המייל. חיכתה לי הודעה קשה מהמנכ"ל: 'עבור מה אתה מקבל משכורת? איך אתה חותם על דוחות כספיים כאלו? איך פספסת טעות חשבונאית שנפלה בדוחות הרבעוניים האחרונים? אילו הטעות הייתה מגיעה לבעלי החברה בחוץ לארץ או לעיתונאי כלכלי חרוץ - זה היה הסוף של כולנו'.

אינסטינקטיבית באתי להשיב מלחמה. לכתוב למנכ"ל בחזרה כי אני לא הגורם היחידי החתום על הדוחות וצריך לעשות בדק בית. אבל השיעור שלך היכה באוזני: 'הוא לא נגדך, הוא בסך הכול רוצה להגן על החברה שהוא מנהל ומקום העבודה של עצמו'. שאפתי אוויר, שתיתי כוס קפה ועליתי למשרד. הודיתי בטעות והבטחתי לערוך חשבון נפש איך זה קרה. רמזתי כי אינני היחיד שפספס וטוב שנחשוב ביחד מה לעשות מכאן ואילך. כתבנו מכתב מנומק לבעלי החברה כי תפשונו את הטעות בזמן והפקנו את הלקחים למנוע חזרה שלה.

המשכנו הלאה כידידים, אבל אילו הייתי מתפתה להגיב אינסטינקטיבית באותו בוקר, הייתי מנצח את הקרב, אבל מפסיד את המלחמה. אחרי חצי שנה הייתי מקבל הודעה מהמנכ"ל שמאחדים שני אגפים ומפטרם סמנכ"ל כספים אחד, שבמקרה הוא אני..."

את צלם האלוקים שבו. הוא בן של מלך ואיך אפשר להרחיקו?

גישתו של אהרן הכהן וכהסברו של רבינו הזקן בתניא, נמצאת כבר בהלכה:

שמות כג,ה: כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו - עזב תעזב עמו.

עגלון רוכב בדרך ופתאום רואה את חמורו של שונאו שוכב מתמוטט בצד הדרך מחמת כובד המשאות שהעמיס עליו. לבו מתמלא אושר מהנקמה המתוקה באויב שתקוע בצד הדרך, ואולם מצווה התורה לעצור ולתת יד לבעל החמור. להוריד ביחד את המשא מהחמור ולטעון אותו מחדש כדי שיוכלו להמשיך בדרך. החמור לא צריך לסבול צער בעלי חיים בגלל השנאה שלכם.

שואלת הגמרא, מהיכן בא שונא לאדם מישראל? הרי למדנו כאן 'לא תשנא את אחיך בלבבך והוכח תוכיח' ועל ידי ההוכחה מתמעטת השנאה והופכת להיות רק יריבות ולא משטמה, כנ"ל?

פסחים ק"ג: האם מותר לשונאו והכתיב 'לא תשנא את אחיך בלבבך'? אלא כשיש עדים שעבר איסור, כל העור-לם גם שונא אותו ולא רק הוא (והרי נאמר 'שונאך' לשון יחיד), אלא שראה בו יחיד עושה דבר ערוה (ואינו יכול ללכת להעיד עליו בבית דין) ומותר לשנאו. רב נחמן בר יצחק אמר: מצוה לשנאתו, שנאמר (משלי) 'יראת ה' שנאת רע'.

מדובר על שנאה קדושה ומוצדקת. העגלון ראה את חברו עושה מעשה רע בסתר ואינו יכול להעיד עליו בבית דין, משום שהוא עד אחד ויוציא שם רע עליו. במקרה כזה, מותר ואף מצווה לשנא את החוטא. וזאת משתי הסיבות האמורות לעיל: מפני כבודו של הקב"ה וכדי להתרחק מן הרשע.

באה הגמרא במקום אחר ואומרת ההיפך:

בבא מציעא לב,ב: אוהב לפרוק ושונא לטעון - מצוה בשונא, כדי לכוף את יצרו.

העגלון רוכב בדרך ורואה שני חמורים רוכצים. בצד אחד עומד חבר שלו, שחמורו נפל תחת כובד המשא ומתחנן לעזרה לפרוק המשא מעל החמור. מצד שני יושב אותו שונא, שכבר פרק את השקים מעל חמורו ומבקש עזרה כדי לטעון אותם מחדש. השכל הישר אומר לסייע קודם לאוהבו, שחמורו נאנק תחת כובד השקים בצער בעלי חיים. ואילו השונא רק זקוק לעזרה כדי לטעון מחדש

אבל אסור להתבלבל: העובדה שאדם נסחף לטעות, לא מכבה את החלק הטוב שבו. הרע משקף את החלק החיצוני שבו ולא יהיה לעולם כל מה שיש בו. לכן תפקידו של המחנך הוא להאיר פנים ולהגיש לב אל הטוב.

בהערה⁶ הובאה המחשה בה הרבי לקח את הנהגת אהרן למעשה ממש.

כך דברי רבינו הזקן:

תניא פרק לב: "מצווה לשנאותם ומצווה לאהבם גם כן ושניהם הם אמת: שנאה מצד הרע שבהם ואהבה מצד הטוב שבהם".

הרבי העניק לכך הסבר נוגע עד עצם הנפש (מספרים תניא 335): בכפר חב"ד היה חסיד נעלה בשם ר' אברהם ליסון. הוא היה עובד אלוקים בכל ישותו ומדי ליל שבת היינו מתעכבים בבית הכנסת כדי לשמוע את התפילה המשתפכת שלו, ככן הכוסף אל אביו.

פעם עמד ביום שישי בתחנה מרכזית בתל אביב והציע לעוברים ושבים להניח תפילין. עבר בחור ור' אברהם הציע לו להניח תפילין. הלה סירב והחסיד התחנן: 'אבא ממך, אני אדם מבוגר והעמידה קשה לי, לא ניגשו היום אנשים, תעשה טובה ותניח תפילין'. לעשות טובה הוא היה מוכן והגיש את הזרוע.

הם פתחו בשיחה לכבית והבחור סיפר שהוא בא ממשפחה חרדית, שניתקה עמו את הקשר. הוא די בודד בעולם הגדול. ר' אברהם הזמין אותו לשבת בכפר חבד והוא בא עוד פעם ועוד פעם, עד שחידש את הקשר עם משפחתו. אביו היה שייך לחוגי המתנגדים, אבל כאדם הגון ומכיר טובה הוא נסע במיוחד לרבי מליובאוויטש להגיד תודה על הצלת בנו. האב הודה מעומק הלב וביקש סליחה על שזלזל בעבר בדרכי חב"ד, ואז ביקש לשאול מתעלומות לבב: "הרי כתוב שצריך לשנא את הרשעים ואיך חסידי חב"ד מקרבים אותם?".

"תחשוב על מה שאתה חווית", ענה הרבי. "כאשר בנך ירד מהדרך, כעסת והרחקת אותו, אבל התפללת בתחנונים שהוא ישוב לדרך הישרה. כעסת על מה שהוא עשה, אבל החיבור אליו חזק יותר. כל יהודי הוא בן יחיד של הקב"ה ולצד הצער ממעשיו הרעים, הקב"ה אינו מוותר עליו ומייחל שישבו בתשובה. לכן חסידי חב"ד אינם מוותרים על אף יהודי ומתאמצים להשיבו הביתה".

כאשר מדובר בנך, כל אחד מרגיש שהוא יותר גדול מהלכוך שבו. אבא ואימא יודעים כי מתחת לפגם יש יהלום של קדושה שאינו נסדק לעולם. כך הקב"ה רואה ביהודי את עצמו. את שם הוי', את צלם האלוקים שדומה לעליון. לכן למרות שמצד אחד, כבוד ה' הוא לשנא את הרשע, הנה מצד שני, באותה מידה, **כבוד ה' הוא לאהוב**

6 הרב בערל בוימגרטן היה ראש ישיבת חב"ד בניו יורק והתמודד עם אתגר חינוכי: ככל שבת אחרי הצהריים היו תלמידי הישיבה מתכנסים לשעת לימוד משותפת, ובאחת השבתות הוא הבחין בתלמיד שיוצא מהאולם וכעבור מספר דקות חזר. התופעה חזרה על עצמה, והוא החליט לברר את העניין. הוא ניגש לבחור והריח שבקע מבגדיו הסגיר את הסוד: הבחור יוצא לעשן בשבת.

המחנך שקל להתעלם ולקוות שהנער יפסיק בעצמו, אבל חבריו החלו להרגיש בכך וזה הפך לשיחת היום בישיבה. הנער הפך להיות מודל שלילי לכולם. הרב בוימגרטן סבר שעליו לסלק את הבחור מהמוסד מידית, אבל לפני שמימש את החלטתו, כתב מכתב לרבי בו פירט את מעשהו הנורא של התלמיד ואת החלטתו לסלקו. הרבי השיב: "עיינן במדרש אבות דרבי נתן פרק יב". שם מסופר המדרש המוזכר בפנים, שאהרן היה מחבק את החוטא ומרימו במילים טובות.

ויחפש חברים שיעזרו לו.

אומרת הגמרא ההיפך: מצווה להקדים את השונא וזאת כדי לכפות את יצרו. אבל רגע, הרי מדובר בשנאה צודקת - לשם שמים שבאה מיצרו **הטוב** ואיזה כפיית יצר שייכת?

תוספות ד"ה שראה בו דבר ערוה: מה כפיית יצר שייך שהרי מצוה לשנאתו? כיון שהוא שונאו, גם חברו שונא אותו, דכתיב 'כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם' ובאין לידי שנאה גמורה.

מדהים. הצטוונו לשנא את הרשע, אבל לשנא אותו רק **קצת**... להיזהר לא לקרוע את החבל ולהראות לו פנים כשהוא זקוק להן. כי שתיהן אמת: שנאה מצד הרע והאהבה מצד הטוב.

המעשה של אהרן הכהן, לא נגע רק לו, אלא מורה דרך לכולנו. ישנן שיטות שונות בעם ישראל ובהלכה כיצד לנהוג עם החוטאים, אבל בעידן של שנאת חינוש שחוצה כל גבול ומאיימת על עצם קיומנו, אנו מוכרחים לבחור באותה דרך של אהרן הכהן שצועדת "לפנים משורת הדין" ובוחרת בדרך הלכתית של הארת פנים לרשע, מתוך תקווה כי הוא ייסחף וישתנה בעקבותינו.

זאת הצוואה העמוקה של אנשי ירושלים. זה המסר שנכתב בדם והשאירו לנו כעצה אחרונה לפני חורבן. כולנו זוכרים את הסיפור של קמצא ובר קמצא:

גיטין נה,ב: אמר רבי יוחנן: אקמצא ובר קמצא חרבה ירושלים.

ליהודי אחד היה אוהב בשם קמצא ושונא בשם בר קמצא. (המהרש"א מסביר שלאב קראו קמצא ולבן קראו בר קמצא, ובעל הסעודה אהב את האב ושנא את הבן). עשה האיש סעודה ושלח את שמשו להביא את קמצא. הלך השמש וקרא בטעות לבר קמצא. חשב בר קמצא שבעל הסעודה שמכבד את אביו, רוצה לכבד גם אותו והצטרף אל השמש.

הוא נכנס לאולם ובעל הסעודה נדהם: "הרי אתה שונא אותי ומה מעשיך כאן? קום לך". בר קמצא אמר: "הואיל ובאתי, תעזבני ואשלם את דמי האכילה והשתיה שלי". סירב בעל הסעודה. בר קמצא הציע: "אשלם לך דמי חצי סעודה" וסורב. התחנן בר קמצא: "אשלם את דמי כל הסעודה מתחילתה ועד סופה ואל תבייש אותי". סירב בעל הסעודה והקימו והוציאו בכוח. אמר בר קמצא: "הואיל וישבו החכמים ולא מחו בו - שמע מינה נוח להם. אלך ואטיל בהם מלשינות".

הלך לרומא והלשין לקיסר: מרדו בך יהודאי. תשלח להם קרבן ותראה אם יקריבו אותו. שלח בידו הקיסר עגל להקרבה, אבל בדרך הטיל בר קמצא מום בכבש ופסל אותו להקרבה. סירבו חכמים להקריבו והוא חזר והוכיח לקיסר שמרדו בו היהודים. עלה הקיסר על ירושלים והעלה אותה באש.

כאן עולות שתי תמיהות: א. על מה הם רבו? איזו מריבה מצדיקה לאבד כל כך הרבה כסף? איך יתכן שבעל הסעודה דחה הצעה נדיבה לקבל את כל צרכי הסעודה? הגמרא לא מתארת אותו כאיש עשיר

ומשמע שמדובר היה באדם מהשורה שעשה בר מצוה או חתונה, וכל אחד שעשה שמחה במשפחתו יודע שתמיד מגיעים לאירוע לחוצים. הכלה ואימא שלה הוציאו עשרים אחוז יותר מהמתוכנן... ואיך דוחים הצעה לקבל את כל דמי החתונה? (שייקח את הכסף וימשיך לריב...).

ב. **מה קרה לחכמים?** אם מדברים עליהם עד היום, זאת אומרת שישבו שם גדולי ישראל האמתיים, כתלמידיו של רבן יוחנן בן זכאי. וכיצד יתכן שכולם ישבו בשקט נוכח ביזיון פומבי ליהודי נרדף?

החתם סופר מחדש דבר מדהים: בר קמצא היה רשע. הוא היה מחלל ה', שמרד במסורת ישראל. לכן בעל הסעודה תיעבו והרחיקו מחברתו. זאת לא הייתה מריבת שכנים על הרחבת קיר או מחסן, אלא מריבה קדושה על כבוד שמים. לכן בעל הסעודה חירף נפשו לבזות את בר קמצא, כי מי ימכור מחלוקת קדושה בשביל כסף? מי ימכור אידיאולוגיה בשביל ממון? מאותה סיבה שתקו החכמים על ביזונו של בר קמצא, כי אם בעל הסעודה לא היה מסלקו, הם היו קמים בעצמם והולכים משם.

וזאת גופא הצוואה הנוראה של אנשי ירושלים: "על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים". **היזהרו משנאה קדושה מוגזמת.** אל תגיעו למצב של קריעת החבל וניתוק חלקי העם. אם שני יהודים אינם יכולים למצוא דבר שמחבר ביניהם ומכריזים שאיננו עם אחד ח"ו, אם **שני יהודים אינם יכולים לשבת בשמחה יחד - זה אומר שהשמש שוקעת**, שהחורבן מתקרב ח"ו.

צריך לשנא את המעשה הרע, אבל לא להגיע ל"שנאה גמורה", שמוחקת את האדם עצמו, מבזה ומאחלת לו רע ח"ו. מוטב למצוא הזדמנויות להיטיב לו ולהוכיח את הציפייה ממנו שישבו למוטב. האהבה תתקן את השורה ותביא לקירוב הלבבות ולגאולה שלמה בקרוב ממש.

חתם סופר גיטין נו,א: בר קמצא רשע מעורר היה, ויקירי ירושלים לא היו יושבים במסיבה א"כ יודעים מי מיסב עמם, ובעל הסעודה שהוציאו, נמי מהאי טעמא, כי אי אפשר לסבול לסעוד בסעודת שמחה ורשע זה יושב כנגדו. ואולי אילו לא הוציאו, היו חכמי ישראל עומדים מהסעודה ויוצאים.

נחתום בפרפרת נפלאה. בכך מבאר החתם סופר שם שאלה גדולה. הגמרא אמרת כי ירושלים חרבה בגלל שהעמידו דבריהם על דין תורה ולא הלכו לפנים משורת הדין.

בבא מציעא לב,ב: אמר ר' יוחנן לא חרבה ירושלים אלא על שהעמידו דיניהם על דין תורה ולא עשו לפנים משורת הדין.

מקשה תוספות מדברי גמרא אחרים:

יומא ט,ב: בית שני מפני מה חרב? מפני שנאת חנם.

ירושלים חרבה בגלל שהעמידו דבריהם על הדין או בגלל שנאת חנם?

החתם סופר מקשה עוד יותר: רבי יוחנן שאמר בבבא מציעא שירושלים חרבה בגלל שהעמידו דבריהם על הדין, אומר במסכת גיטין שירושלים חרבה מפני שנאת קמצא ובר קמצא?.

כל שלוש המימרות מיושבות יחד וחותרות לאותו מקום: ירושלים חרבה בגלל שאנשים ירושלים דקדקו במצוות השנאה לרשע. הם העמידו חומות בתוכם, יצרו חרמות וקירות והפכו את הזולת לאויב. הם שכחו שגם מצוות השנאה צריכה להיות מוגבלת ומשולבת גם באהבה.

חתם סופר: נראה לי דהכל אמת. דהא צריך להבין מאי טעמא שתקו חכמי ישראל ולא מיחו שלא לבייש את בר קמצא? הנה בפסחים קיג,ב שהרואה דבר ערוה בחברו, אסור להעיד עליו יחיד, אבל מצוה לשנאתו. והעלו שם תוס' פות, דמכל מקום לא יראה לפניו שנאה בפרהסיא, משום כמים הפנים לפנים. ונראה דזהו בכלל 'לפנים משורת הדין' (שלא להדר ולדקדק במצוות השנאה לרשע). והנה בשעת כשלונם של ישראל, נכשלו ההדיוטים בשנאת חנם, וחכמי ישראל נכשלו בהעמדת דיניהם על דין תורה (שדקדקו במצוות השנאה לרשע) ועל כן זה היה לו שנאת חנם על בר קמצא.

כמה הדברים קריטיים היום: אנחנו חיים בעולם שמעמיד את הדעות וההתנהגויות במרכז החיים. פעם אדם היה חוזר מבית הכנסת ואומר לאשתו, "הגיע היום אורח לבית הכנסת, הוא איש מצחיק, עובד כספר, סקרן ואוהב חיים, ואה, הוא שמאלני...". היום זה נשמע כך: "הגיע היום אדם מרגיז לבית הכנסת. הוא ביביסט. וזה מעצבן, כי הוא דווקא נחמד, צחקן ואוהב חיים...".

כל מה שיש לנו הוא הדעות שלנו ולכן זה כל מה שאנו רואים בזולת. אבל זה אסון שעשוי למוטט אותנו. ימי בין המצרים הם תזכורת כי הקב"ה מוחל על החטאים, אבל לא שומר כשאנחנו הורסים את עצמנו. נעצור ברגע האחרון וזכותו של אהרן הכהן תעמוד לנו לגאולה אמיתית ושלמה בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il